

Tečaj III. V. četrtek 24. prosenca (januarja) 1850. List 4.

Skrivna moč.

novišk. (Povést.)

Bila je gospodinja, pri ktere pohištvu je vse križem šlo, in nje premoženje se je leto na leto zmanjševalo. Kaj stori? Gre k staremu pušavniku, mu toži svoje nadloge in nesrečo pri hiševanju ter ga prosi, ako bi ji ne mogel pomagati, da bi se božji blagoslov zopet v njeno hišo povernil. „Zakaj ne?“ ji sivi starček odgovori, le malo počakajte.“ Zdaj se vsede in zapiše na popirček nekaj besed, zapečati in ji poda rekoč: S tim morate vsak dan in vsako noč dvakrat po vsih kotih hiše, kleti in hleva hoditi, in vidili bodeče, da Vam bode pomagano. — Čez leto pa mi prinesite popirček zopet nazaj. —

Dobra mati zapusti tedaj polna zaupanja pušavnika, in na tanjko spolni, kar ji je zapovedal. Ko gre drugi dan s svojo skrivno močjo v klet, sreča hlapca, ki je hotel skrivaj verč vina odnesti. — Ko gre s tim popirčkom po noči še enkrat v kuhinjo, dobi dekle, ki so si ocvrt delale. — Ko pride drugičkrat v hlev, najde krave v mlaki, in konji so vsi nečedni pri jasliah si-zobe trebili, ker niso ničesar žreti imeli. — Tako je dobila skerbna gospodinja dans to, jutri to napako pri pohištvu; da je pa vse to berž ko berž popravila, ni treba opomniti.

Kedar je leto preteklo, je vesela tisti popirček pušavniku nazaj nesla, ga lepo zahvalila in djala: „Kar imam ta popirček, se obilnost zopet povračuje. Hvaležna sim Vam za to, vender bi Vas še rada prosila, da bi mi ga še eno leto pustili.“ „„To lahko storim, toda vediti morate, da ta popirček sam na sebi nič ne pomaga, temuč da Vi sami skerbno pogledate, kaj se pri hiši godi, zakaj na tem popirčku so-ravno te besede zapisane: Poglej večkrat skerbno pri hiševanju, in obilnost ti ne bo de zaostala.““

u.

Življenje imenitnih Slovanov.

Matija Čop.

Matija Čop, pozneje eden naj bolj učenih Slovencev, ki je 18 jezikov govoril, je v gledal prvi beli dan svojega življenja v gorenski vasi Žirovnici. Očetu je bilo ime Matija, materi Lešpeta. Oba sta bila kmetiškega stana. Ker malega Matička šola veseli, ga pošlje ta léta 1808 v I. malo šolo v Ljubljano. Že v malih šolah je pokazal, kako dobre glavice da je. Kakor spričevalo (Zeugniss) tretje male šole spričuje, je imel iz vsih nauk „prav dobro.“ Na tem spričevalu je podpisan tudi naš slavni pesnik Vodnik, tisti čas vodja malih šol Ljubljanskih.

Ravno tako se je vel naš Čop tudi v latinskih šolah, ki jih je po francozki napravi — tačas so namreč Francozi po našej deželi gospodarili — v štirih letih dokončal. Zadnje leto (1814) je bil prvi izmed vsih.

Že mladeneč péte šole je začel hrepeneti po znanju jezikov. Loti se najpred laškega in hodi pridno in verno poslušat svojega verlega rojaka Vodnika, ki ga je razlagal. Šestošolec se uči po francozko in dobi prvo darilo.

Po spolnjenih prvih dveh letih modroslovja se je podal iz Ljubljane v tretje leto modroslovja po napravi tiste dóbe na Dunaj, ki ga je tudi s prav dobrim vspehom zveršil.

Nato se verne spet v belo Ljubljano nazaj, in stopi (1818) v deseto šolo, kjer je drugo leto našega učenega, še zdaj živečega jezikoslovca gospoda F. Metelkota slovansko jezikoslovje z naj boljšim nasledkom razlagati poslušal.

(Ker je pa spoznal, da nebi zamogel težkim dolžnostim duhovskega stana popolnoma zadostovati, zaprosi leta 1820 svetlega cesarja za službo učenika pete in šeste šole v Reki s 600 goldinarji na leto, in jo tudi srečno dobi.

Leta 1822 dobi ravno tako službo v Levovu (Lemberg) in 800 gold. na leto, kjer je začasno v modrosloveskih šolah tudi latinsko jezikoslovje, in druge vednosti učil.

1827. leta pa je prosil za učenika pete in šeste šole v Ljubljano, da bi zamogel tudi v prid svoje domodne mladine kaj storiti, — nekoliko tudi primoran po potrebah rodovinskih. Njegova prošnja je bila vslišana. Dosegel je to službo s poprejšno plačo, in prišel spet nazaj v glavno mesto premile svoje domovine, kateri je zdaj bistre sinove z bistrim umóm lepih vednosti učil.

Po smerti varha Ljubljanske knjižnice, Matija Kalistra, pa je bil naš slavni Čop (1830) za varha Ljubljanske knjižnice ali bukvarnice izvoljen, kjer je vsako leto 800 goldinarjev služil in poverh lepo stanovanje imel.

(Konec sledi.)

Od persti.

Vsa zemlja je sperstenélo, razpadeno kamenje. Iz kamenja se nareja zemlja, pa tudi iz zemlje kamenje. Kamen ima neizrečeno veliko nevidljivih luknjic, kakor jih imamo mi po svojej koži. Gorkota jih razganja, večje nastajajo. Iz zraka se neki hlap, ki mu pravijo učeni „vogeluokislina“ zdaj laglje (lože) v luknjice zarine in stori, da se kamnovi deli kakor sol topé. Voda pa, ki v razširjene luknjice tudi laglje zahaja, stopljene dele od-

naša. Dalje, kedar voda vsakdanje rose ali dežja v nje pride in v njih zmerzne, razžene kamen, in odkroji od njega, kakor kamnar z zagojzdami marsiktero drobtinico. V take luknjice se zarinejo tudi koreninice mnogih na kamnu rastečih rastlin, maha i. t. d. Take koreninice, ko se v luknjicah vode napijó, tudi kamen razganjajo, da veliko luskinic odpade. Tako se zmiraj zemlja dela. Napolni puško z grahom, nalij jo z vodo; se bo grah tako napél, da ti bo puško razgnal. Taka je tudi s koreninicami in s kamenjem, in tako se iz kamenja po gorah in povsod drugod vedno perst nareja.

Perst je rodovitna, kakor publicca in črna vertna zemlja; pa tudi nerodovitna, kakor rujava ilovka, pešenka in prod. Iz gline, to je lončarskega ila delajo persteno posodo in opeko.

Iz persti kamenje priraste, ki je mehko, kakor soldan ali lapor. Iz apnenega kamna, pa se nareja apnena perst z apnenim peskom. — Za obdelovanje pripravna perst bi morala obstati iz ilovine, da vodo obderžuje, iz apnenine in kremenine, ki ste rastlinam v živež potrebni, in iz peska, da je rahla, da se voda skozi oceja; in se rastlinske koreninice laglje razlezujejo, si živeža iskat. — Ker pa ni vsaka perst taka, kakoršno bi človek rad; si priden kmetovavec slabo popravi.

Kako se naj to zgodi, bodeite drugkrat brali.

Pobratimstvo in posestrimstvo.

Navada serbska.

Pobratujejo in posestrujejo se sicer tudi Slovenci in drugi Slovani, toda le pri vinu. Taki bratje, take sestre se imenujejo vinske brate, vinske sestre. Naših bratov Serbov pobratimstvo in posestrimstvo je veliko imenitnejše, in se zgodi, kakor mi je neki Serb sam pravil, posebno vsled kakšnih sanj takole:

Če se je, postavim, komu sanjalo, da je bil v smertni ali drugi veliki nevarnosti, in da ga je kdo rešil, gre

drugi dan k temu človeku, in ga na primero tako ogovori: „Nocojšno noč se mi je sanjalo, da sim bil v veliki nevarnosti. Ob življenje bi bil, ko mi nebi bil ti na pomoč priskočil. Serce me žene, se s tabo, ki si mi toliko ljubav skazal, pobratiti — posestriti.“ Možki namreč možkega pobrati, ženska žensko posestri. Ravno tako ženska možkega pobrati, možki žensko posestri.

Je zaproseni zadovoljen, zaprosena zadovoljna, gresta s prosivcem k popu, to je duhovnu, povesta mu svoj namen. Pop moli pred oltarjem nad njima. Po molitvi se vpričo njega poljubita, in si večno zvestoba obljubita, to je, se zmiraj kot rodna brata, kot rodni sestri, ali rodni brat in rodna sestra imeti, ljubiti in v nevarnosti nobeden nobenega zapustiti. Tako je pobratimstvo ali posestrimstvo sklenjeno.

Tak možki se imenuje pobratim, ženska posestrima unega ali une, s katerim ali katero se je pobratil pobratila — ali posestril, posestrila.

Pobratimi in posestrime pa se ne obnašajo kot rodni bratje in sestre le na videz; tudi ženiti in možiti se ne smejo med sabo, pa tudi njih otroci ne. — Vse je ravno tako kakor pri rodnih bratih in sestrah.

J. Navratil.

Zakaj nosijo konji po zimi zvonce?

Marsikteri naših mladih bravcev tega morde še ne vé, in misli, da konji v sni vpreženi pozimi zvonce ali škrebetulke le zbog lepšega nosijo. Ali temu ni tako. Konji nosijo, in pa tudi morajo v sni vpreženi po postavi zato zvonce nositi, da človek žvenklanje sliši in se lahko umakne, zakaj sni in konji po snegu tako tiho teko, da jih ni skoraj čisto nič slišati. Marsikoga bi tedaj povozili. Toraj je postava imenovano modro naredbo zapovedala, in se grozi tistim voznikom, ki svojim konjem o taki okolišini zvoncev ali škrebetulk ne privežejo, z ostro kaznijo, posebno pa, ako koga povozijo, ker pravi: „Kdor

koga po nemarnosti do smerti povozi ali jahaje pohodi, ali pa smértno rani, je po okolišinah z ječo od treh dni do treh mesecev kaznovati. Razun tega se mu mora po okolišinah jahati (jezditi) ali voziti prepovedati.“

Dve žejni vrani.

(Basën).

Po ilirsko.

Po slovensko.

Prolétaše dve žedne vrane, i najdoše posudu, u kojoj na dnu dobrim vode biaše. Ali je posuda visoka i tésna bila. Nastojale su dakle, da ju prevérne, ili razbiju; ali zalúdu. Jednoj se vrani već dosadi, pak odleti.

A druga ostade, i pre-mišljajúc izmislí najposlé drugi, novi način. Blizu ove žbane ležaše mnogo kremenje razsuto. Ona kremen po kremen donosi i baca v vodu, a voda se sve visokije podiza. Prije pol sata mogaše već vrana svoju žedju podpunu i bez truda ugásiti.

Nemoj zdvojiti, ako ti se što težko ukaže.

Stanoviti trud mnoga je izveršio, što se je iz početka nemoguće činilo.

Zletele ste dve žejni vrani in našle posodo, v kateri je na dnu do dobra vode bilo. Ali posoda je visoka in tesna bila. Poskušale ste tedaj, jo prevérniti, ali razbiti; ali zastoj. Eui vrani se že priskuti, in odleti.

Druga pa ostane, in pre-mišljeva je si vmislí nazadnje drug, nov način (vižo). Blizu tega verča je ležalo dosti kremenja razsutega. Ona kremen za kremenom donaša in meče v vodo, voda pa se čedalje visokeje vzdiga. Preden je pol ure, je mogla vrana že svojo žejo popolnoma in brez truda ugásiti.

Nikari obupati, ako ti se kaj težko vidi.

Stanoviten trud je veliko zveršil, kar se je iz početka nemogoče zdelo.

Lekarjev dvoboj. *)

Neki častnik (oficir) je lekarja na dvoboj zval, in in mu kraj, kjer se imata biti, napovedal. Lekar pride drugi dan na zaznamovani kraj, in prinese seboj dve zernici, ter hladnokervno častniku govori: Vi ste častnik, jaz lekar; Vi se znate s puškami in meči bojevati, česar jaz ne umem. Jaz pa imam pravico orožje, s katerim

*) Lekar (Apótheker), Dvoboj (Duell).

se bodeva bila, voliti. Glejte, tukaj ste dve zernici, eno ni nič škodljivo, eno pa je vse strupeno. Vzemite tedaj Vi eno, in eno bodem jaz požerl. Tako mora gotovo eden naju pasti. Častnik ogleduje nekaj časa zernici, pomisli in — prosi lekarja za odpušanje svoje naglosti. A. U.

Oponašanje opic.

Opice, ki so človeku naj bolj spodobne, imajo to lastnost, da zamorejo vse, kar vidijo ljudi delati, oponašati. Popotniki in naravoznanci nam različne reči od njih pripovedujejo. Armada kralja Aleksandra pride do Indijanskih gor, kjer opic brez števila živi, in ostane v ponočnem taboru. Zarano drugega jutra, ko se vojaki vzdignejo in v red postavijo, zagledajo od daleč veliko armado, in se malo ne prestrašijo, sovražnika v takem kraju, kjer so se srečne in jake mislili, zagledati. Se števila in jakosti sovražnikove prepričati, gre nekaj vojakov sovražnika ogledovat. Ali kaj zagledajo? Veliko trumo opic, ki so se bile zbrale, in po vojaško v red stopile. Glasan smeh vse vojske ne preneha kmalo. *Ant. Navratil.*

Pes iše pomoči svojemu ranjenemu gospodarju.

Stotnik po imenu Grac je bil v vojski z divjimi v Ameriki ranjen. Ti so ga mertvega mislili in ga pustijo na borišu. Njegov zvest pes mu zmiram na strani čepi, liže rano in si mnogoverstno prizadeva, gospodarju, svojo nepopisljivo žalost naznaniti. Ker se pa gospod po hudem ranjenju nič ne gane, zmiraj kot oterpjen leži, se pes vzdigne in v bližino vas peha, gospodovega prijatla, na katerega se je on nar bolj zanesel, poiskat. S čim ga najde, ga nadleguje, razsaja in tuli tako dolgo, da je ta primoran z nekoliko vojakov v boriše iti. Zopet pes oblizuje rane, in gospod spregleda. — Ga nesejo v vas, in srečno čez nekoliko časa ozdravi. *A. N.*

Kako se pa vender prav za prav Vaš celi primek glasi? vpraša Miroslav II. vojvoda, ki so mu rekli Ca-remba. Vaša Svetlost! odgovori vojvoda, moj celi primek se glasi Ciricarikorumbaricicaremba. — Bes Vas plentaj, tako se še rogati ne piše! — Vaša Svetlost! povzame vojvoda, saj si tudi nisva nič v žlahti ž njim.

Slovensko-ilirski slovník.

<i>Berst</i> , bérst.	<i>Binkušti</i> ali <i>duhovo</i> , duhovi, blagdan duhovah.
<i>Beršjin</i> , béršljan.	<i>Birma</i> , birma.
<i>Berv</i> , bėrv.	<i>Birmati</i> , birmati, krizmati.
<i>Berz</i> , berzen, bėrz, bėrzan.	<i>Biser</i> , biser.
<i>Berzda</i> , uzda.	<i>Bister</i> , bistar.
<i>Berzdati</i> , uzdati.	<i>Bistrica</i> (voda), bistrica.
<i>Berš</i> , bėrzo.	<i>Bistriti</i> , bistriti.
<i>Besėda</i> , besėda.	<i>Bistro</i> , bistro.
<i>Besėditi</i> , besėditi.	<i>Bistrovid</i> , (Luchs), oštrovid.
<i>Besėdovati se</i> , pregovarati se.	<i>Bistroviden</i> , bistrovidan.
<i>Besen</i> (nőr), bėsan.	<i>Bistvo</i> , bistvo.
<i>Besniti</i> (norėti), bėsniti.	<i>Bit</i> , bāt.
<i>Besnost</i> (norost), bės.	<i>Biten</i> , bitan.
<i>Bezcg</i> , bāzag.	<i>Biti</i> , biti.
<i>Bezgavka</i> , žlėzda.	<i>Bitje</i> , bitje.
<i>Bežati</i> , bėžati.	<i>Bitka</i> , bitka.
<i>Bik</i> , bik, bāk.	<i>Bitnost</i> , bitnost.
<i>Bilje</i> , bilje.	<i>Bitvu</i> , bitva.
<i>Bilka</i> , bilka.	

Popravek.

V zadnjem listu v slovensko-ilirskem slovníku naj se bere pod besedo „berk“ namesto „bėrkovci“ — bėrkovi. — Tudi moramo popraviti, da bode moral tisti, ki bo hotel za naprej na Krajskem kovaški mojster biti, samo 5, ne 10 mesecev v Ljubljansko novo kovaško šolo hoditi. — Po 10 mesecev morajo (in sicer v živino z dravniško šolo) ravno ondi le tisti hoditi, ki hočejo umėti živino zdraviti. Zamore se vsakega posebej, ali obojega učiti. Zdaj še ni prepozno za letos. O priliki bodedemo od te koristne šole kaj več povedali. — Manjše tiskarske pogrėške, prosimo, naj vsak sam popravi.